
СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 163 КК УКРАЇНИ

У статті, на основі аналізу діючих кримінально-правових приписів та спеціальної наукової літератури, проведено аналіз обов'язкових ознак суб'єкта злочину, передбаченого ч. 1 ст. 163 КК. З'ясовано, що ним є загальний суб'єкт, а у випадках, передбачених ч. 2 ст. 163 КК, цей злочин може вчинюватися загальним суб'єктом із додатковими ознаками.

Ключові слова: склад злочину, суб'єкт злочину, спеціальний суб'єкт злочину, суб'єкт із додатковими ознаками, осудність, вік кримінальної відповідальності, таємниця кореспонденції.

В статье, на основе анализа действующего законодательства об уголовной ответственности и специальной научной литературы, проведен анализ обязательных признаков субъекта преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 163 УК. Выяснено, что им является общий субъект, а в случаях, предусмотренных ч. 2 ст. 163 УК, это преступление может быть совершено общим субъектом с дополнительными признаками.

Ключевые слова: состав преступления, субъект преступления, специальный субъект преступления, субъект с дополнительными признаками, вменяемость, возраст уголовной ответственности, тайна корреспонденции.

The article, based on an analysis of the current legislation on criminal liability and special scientific literature, analysis of the essential characteristics of the subject of an offense under Part. 1 tbsp. 163 of the Criminal Code. Found that it is a common subject, and in the cases stipulated hours. 2 tbsp. 163 of the Criminal Code, it is a crime to be committed to the general subject of additional features.

Keywords: corpus delict, subject of crime, the special subject of crime, subject to further features, sanity, the age of criminal responsibility, privacy of correspondence.

Останнім часом з усіх елементів складу злочину найменш проблемно-дискусійний характер носить суб'єкт злочину. Все, що пов'язано із суб'єктом як елементом складу злочину почало сприйматись у теорії та практиці боротьби зі злочинністю аксіоматично, без найменшого натяку на критику. Винятком із такої наукової тиші є хіба що питання про юридичну особу як суб'єкт злочину та розробка закріпленого у діючому КК поняття обмеже-

ної осудності [1, с. 136]. Але, як справедливо зауважує В. М. Куц, «у дослідженнях на тему суб'єкта крапку ставити рано» [2, с. 18].

Метою запропонованої статті є проведення аналізу обов'язкових ознак суб'єкта злочину, передбаченого ст. 163 КК, та його основних проблемних моментів, які стосуються порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер.

Відповідно до ч. 1 ст. 18 КК України «суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність». Отже, суб'єкт злочину як елемент складу злочину характеризується трьома обов'язковими ознаками: це особа фізична, осудна, яка досягла певного віку.

Закон про кримінальну відповідальність і теорія кримінального права вирізняють два види суб'єктів злочину – загальний і спеціальний. Для загального суб'єкта злочину наявність трьох зазначених вище ознак є достатньою, хоча деякі автори пропонують і четверту ознаку суб'єкта. Вона полягає у факті вчинення саме цією особою суспільно небезпечного діяння, забороненого кримінальним законом. На наш погляд, наявність такої ознаки в якості обов'язкової, має право на існування, оскільки про суб'єкта злочину доречно вести мову лише у зв'язку зі скоєнням людиною злочину. Це, до речі, впливає із самого законодавчого визначення суб'єкта злочину, яке закріплено у ч. 1 ст. 18 КК України «... особа, яка вчинила злочин ...». Беззаперечно, що у даному випадку мають бути у наявності всі інші елементи складу злочину: об'єкт, об'єктивна та суб'єктивна сторони. Однак, для того, щоб притягнути до кримінальної відповідальності особу, яка вчинила злочин, необхідно, насамперед, встановити ті ознаки, які характеризують дану особу в якості суб'єкта цього злочину, тобто встановити фізичну природу, осудність та вік цієї особи, а вже потім, при встановленні всіх інших елементів складу злочину та обставин справи, вирішувати питання про те, чи саме ця особа (суб'єкт злочину) вчинила саме цей конкретний злочин.

Передусім суб'єктом будь-якого злочину може бути тільки фізична особа, тобто людина. Цей висновок фактично закріплений у статтях 6, 7 і 8 КК України, де говориться, що нести кримінальну відповідальність можуть громадяни України, іноземці та особи без громадянства.

Таким чином, перша обов'язкова ознака суб'єкта злочину вказує на те, що за ч. 1 ст. 163 КК України може нести відповідальність лише людина, незалежно від її громадянства. Не можуть бути визнані суб'єктом цього злочину, як і будь-якого іншого, юридичні особи (підприємства, установи, громадські організації і т. ін.). Проте необхідно зазначити, що під час обговорення проекту нового КК України висловлювалися пропозиції передбачити в кримінальному законі відповідальність не тільки фізичних, але й юридичних осіб, однак український законодавець не підтримав їх. Таким чином, закріплення в законі про кримінальну відповідальність тільки фізичної особи як ознаки суб'єкта злочину свідчить про збереження в КК 2001 року принципу особистої, персональної відповідальності за вчинений злочин. З огляду на це, у випадку порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, службовою особою підприємства, установи чи організації, або іншим представником юридичної особи, кримінальній відповідальності підлягають лише конкретні фізичні особи, в діях яких встановлено склад цього злочину, навіть якщо під час вчинення злочину вони діяли від імені юридичної особи чи в її інтересах.

Так, у якості прикладу можна навести наступну справу. У 2007 році Служба безпеки України викрила комерційну охоронну структуру, яка прослуховувала розмови і вела візуальне спостереження за деякими службовими особами. У членів цієї комерційної структури було виявлено засоби щодо зовнішнього спостереження, роздруківки телефонних розмов, дос'є на окремих осіб, серед яких були прізвища відомих людей, у тому числі журналістів та працівників правоохоронних органів. Ця охоронна структура у своїй діяльності застосовувала весь арсенал методів та засобів, характерних для спецслужб. Так, у приміщенні фірми було виявлено ноутбук із спеціальним програмним забезпеченням, який може бути складовою частиною комплексів моніторингу каналів мобільного зв'язку, а також так звані «жучки», радіомікрофони, скануючий радіоприймач, мініатюрні відеокамери, бінокль, фотоапарати. В офісних комп'ютерах зберігалися бази даних Державної податкової адміністрації України, Держкомстату, Центральної виборчої комісії, інших державних органів влади [3, с. 4].

Зазначимо, що подібні способи збору інформації застосо-

вуються різноманітними приватними детективними агентствами, журналістами, які працюють у так званій жовтій, бульварній пресі, яка спеціалізується на компрометуючій чи інтимній інформації, конкуруючими політичними чи бізнесовими організаціями тощо. Тому, на наш погляд, у більшості подібних випадків можна говорити про підвищену суспільну небезпечність вчинюваних дій, оскільки можливості таких організацій долати захист і втручатися у сферу приватного життя набагато більші у порівнянні із діями окремої особи. Крім того, вони збирають великий масив персональної інформації, яка може бути використана, в тому числі шляхом поширення, всупереч інтересам великої кількості фізичних осіб. Отже не випадково у боротьбі з таким явищем деякі країни пішли по шляху встановлення кримінальної відповідальності юридичних осіб. Зокрема, у КК Франції від 22 липня 1992 року передбачена можливість відповідальності юридичних осіб за посягання на порушення таємниці кореспонденції або приватне життя взагалі, у тому числі коли злочинні діяння вчинені на їх користь, їх органами або представниками. Однак це не виключає кримінальної відповідальності й фізичних осіб – виконавців або співучасників вчинення тих самих дій [4, с. 9, 97]. Більш того, у ч. 2 ст. 166 КК Литовської Республіки буквально вказано на відповідальність юридичної особи за незаконне порушення таємниці кореспонденції [5, с. 173].

Далі вважаємо за необхідне ще раз зауважити, що поряд з громадянами України та осіб без громадянства, які постійно проживають на території України, суб'єктами порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер можуть бути й іноземні громадяни. Також дуже важливо враховувати й той момент, що порушення цієї таємниці може відбуватися й поза межами України (наприклад, коли передається певна кореспонденція засобами зв'язку або електронною поштою за межі нашої держави).

Згідно ч. 1 ст. 6 Кримінального кодексу України особи, які вчинили злочин на території України, підлягають відповідальності за кримінальним законодавством України.

Громадяни України, а також особи без громадянства, що постійно проживають в Україні, які вчинили злочини за її межами, підлягають кримінальній відповідальності за КК України,

якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Якщо ж ці особи зазнали кримінального покарання за межами України, вони не можуть бути притягнені в Україні до кримінальної відповідальності за ці злочини. Частини 1 і 2 ст. 7 КК України прямо говорять про це.

Розглянемо проблему притягнення до кримінальної відповідальності за порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер іноземних громадян. Зі змісту ст. 8 КК України витікає, що іноземні громадяни або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили злочини за її межами, підлягають відповідальності за кримінальними законами України у випадках, передбачених міжнародними договорами або якщо вони вчинили передбачені КК України тяжкі або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України. Сутність цих принципів чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі, які називаються космополітичним (універсальним) та реальним, полягає у спільності інтересів кількох держав у боротьбі зі злочинами, вчинення яких на території однієї держави здатне спричинити шкоду інтересам інших держав, у тому числі і Україні [6, с. 66-67].

Як бачимо, притягнення до кримінальної відповідальності іноземців та осіб без громадянства, що вчинили порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер за межами України за ст. 163 КК України є цілком можливим, хоча практика ще не знала таких прецедентів.

До другої ознаки суб'єкта злочину, передбаченого ч. 1 ст. 163 КК України, необхідно віднести осудність фізичної особи. Аксиоматичним положенням кримінального права є те, що правильно оцінювати фактичні ознаки вчинюваного діяння й усвідомлювати його суспільно небезпечний характер, а також керувати своїми діями (бездіяльністю), що є необхідною умовою вини, може тільки осудна особа. Осудність є передумовою кримінальної відповідальності й покарання. Якщо особа неосудна, то вина в будь-якій формі виключається.

Необхідно зауважити, що як кримінально-правове поняття

осудність не визначалась Кримінальним кодексом 1960 року. Чинний же КК України законодавчо закріпив це поняття і дав його визначення. Так, у ч. 1 ст. 19 вказано, що «осудною визнається особа, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними». Крім того, у ст. 20 КК України визначається, що підлягає кримінальній відповідальності особа, визнана судом обмежено осудною.

Відповідно до цих статей повну осудність стосовно ст. 163 КК України можна визначити як можливість фізичної особи під час порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер усвідомлювати свої дії і керувати ними, а обмежену – як нездатність особи під час вчинення зазначеного злочину повною мірою усвідомлювати свої дії та (або) керувати ними через наявний в неї психічний розлад.

Здатність особи під час вчинення злочину усвідомлювати свої дії (бездіяльність) означає правильне розуміння фактичних об'єктивних ознак злочину (об'єкта, суспільно небезпечного діяння, обстановки, часу і місця, способу його вчинення, його суспільно небезпечних наслідків тощо). Здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) повинна бути пов'язана зі здатністю контролювати, керувати своїми вчинками. Тут свідомість і воля взаємозалежні і лише в сукупності визначають характер поведінки особи в конкретній ситуації.

Питання про осудність особи виникає тільки у зв'язку з вчиненням нею злочину. Саме щодо нього необхідно з'ясувати, чи здатна особа правильно оцінювати суспільно небезпечний характер вчинюваного нею діяння, його суспільно небезпечні наслідки і керувати своїми діями (бездіяльністю).

Специфічних питань стосовно порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер ця проблема не вирішує, тому її розгляд у цій статті вважаємо не зовсім доцільним. Нагадаємо лише те, що важливість встановлення осудності особи обумовлена тим, що осудність є передумовою вини, а без доведення вини не може наставати кримінальна відповідальність і покарання. Тому чинне кримінальне законодавство виходить з того, що лише осудна особа може вчинити злочин і, отже, може підлягати кримінальній відповідальності, оскільки злочин

завжди є актом поведінки свідомо діючої особи. Визнання ж особи обмежено осудною враховується судом при призначенні покарання і може бути підставою для застосування примусових заходів медичного характеру.

Досягнення встановленого законом віку є наступною з обов'язкових умов притягнення особи до кримінальної відповідальності за порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер.

Взагалі вік людини – це певний етап її розвитку, який характеризує ступінь формування її особистості. Згідно зі ст. 22 КК України кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 163 КК підлягають особи, яким до вчинення цього злочину виповнилося шістнадцять років.

Разом із тим закон про кримінальну відповідальність передбачає так званий знижений вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Так, відповідно до ч. 2 ст. 22 КК України особи, які вчинили злочин у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, підлягають кримінальній відповідальності за ряд перелічених у ній злочинів. Слід зазначити, що цей перелік є вичерпним і розширювальному тлумаченню не підлягає. Аналіз цих злочинів дає підставу для висновку про те, що законодавець низив вік кримінальної відповідальності за дві групи злочинів: а) насильницькі злочини; б) майнові злочини [6, с. 141].

Особа у віці від 14 до 16 років не несе відповідальність за злочини, які не передбачені у ч. 2 ст. 22 КК України, навіть за умови, якщо вона брала участь у їх вчиненні як співучасник. У цих випадках особа у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років може нести відповідальність тільки коли в її конкретних діях містяться ознаки іншого злочину, за які законом встановлена відповідальність з чотирнадцяти років [7, с. 125].

Якщо ж особа, яка не досягла шістнадцятирічного віку, вчинила порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, то до неї можуть бути застосовані примусові заходи виховного характеру, передбачені ст. 105 КК України.

Проте зазначимо, що у деяких зарубіжних державах зустрічається й понижений вік кримінальної відповідальності за

вчинення аналогічного злочину. Так, відповідно до § 19 КК ФРН суб'єктом, злочину що розглядається, може бути особа, яка досягла чотирнадцяти років [8, с. 16].

Як ми вже зазначали вище, український законодавець передбачає мінімальний вік суб'єкта злочину, передбаченого ч. 1 ст. 163 КК України, шістнадцять років. Вважаємо таке рішення законодавця невідповідним і цілком обґрунтованим. Спробуємо трохи детальніше обґрунтувати свою думку.

Як відомо, в основу зниження віку кримінальної відповідальності за окремі злочини покладено такі критерії:

1) рівень розумового розвитку, свідомості особи, який свідчить про можливість уже в чотирнадцять років усвідомлювати фактичні об'єктивні ознаки та суспільну небезпечність злочинів, перелічених у ч. 2 ст. 21 КК;

2) значна поширеність більшості з цих злочинів серед підлітків;

3) значна суспільна небезпечність (тяжкість) більшості з цих злочинів [6, с. 141; 7, с. 125].

Проаналізуємо наявність цих обставин щодо суб'єкту порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер.

По-перше, вчинення цього злочину є нехарактерним для осіб молодше 16 років. Розглянувши існуючі публікації щодо цього питання, а також матеріали слідчо-судової практики ми не знайшли жодного випадку вчинення цього злочину особою молодше 16 років. Проте необхідно зазначити, що з бурхливим розвитком мережі Інтернет та інших соціальних мереж і каналів зв'язку, до яких мають доступ підлітки, така можливість не виключається. Тим не менше, треба пам'ятати, що для вчинення такого злочину необхідна наявність певних інтелектуальних здібностей, навичок та знань, які не є характерними для осіб молодше 16 років.

По-друге, якщо навіть припустити, що особа до досягнення 16 років змогла вчинити порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, суперечливою вбачається можливість усвідомлення такою особою об'єктивної сторони цього злочину. Так, у віці 14-15 років особа

внаслідок недостатнього розвитку інтелектуальної сфери психіки ще не може усвідомлювати всієї складності соціального змісту порушення такого конституційного права людини, як права на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції. Цей злочин має складнощі у об'єктивній та суб'єктивній сторонах, у об'єкті та предметі злочину, що на нашу думку, не дозволяє усвідомлювати суспільно небезпечний характер та значення всього скоєного у віці чотирнадцяти років.

По-третє, ступінь суспільної небезпечності порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер не настільки значна, щоб переважити наведені вище перепони щодо зниження віку кримінальної відповідальності до чотирнадцяти років.

Проблема мінімального віку, з якого може наступати кримінальна відповідальність, є дискусійною і суперечливою в теорії кримінального права, тому, виходячи з наведеного, вважаємо за необхідне погодитись із точкою зору законодавця, не заглиблюючись у це питання.

Як ми вже зазначали, розглянуті вище ознаки суб'єкта злочину традиційно відносять до обов'язкових. Проте, крім них, також існують факультативні (додаткові) ознаки – це обставини, що містять інші, крім обов'язкових, характеристики суб'єкта злочину та характеризують особу, правове становище суб'єкта чи специфіку злочинних діянь особи. Ці обставини прямо закріплені в Особливій частині Кримінального Кодексу України або однозначно витікають з її змісту. Вони можуть стосуватись службового становища, професії, покладених на особу обов'язків і т. ін. [1, с. 140-141].

Розглянувши всі обов'язкові ознаки суб'єкта порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер необхідно зупинитись на його додаткових ознаках. Такими ознаками суб'єкта у кваліфікованому складі за ч.2 ст. 163 КК України, на наш погляд, будуть виступати службове становище суб'єкта цього злочину та виконувані професійні обов'язки, що надають такій особі доступ до кореспонденції.

Ще раз нагадаємо, що у теорії кримінального права панує точка зору, згідно якої суб'єкти злочину поділяються на загаль-

ний та спеціальний, причому суб'єктів, які наділяються кримінальним законом новими, додатковими, крім віку та осудності, ознаками, називають спеціальними суб'єктами злочину [6, с. 142-144; 9, с. 183; 10, с. 23].

Проте, така класифікація, хоча і закріплена кримінальним законом, піддається критиці. Так, обґрунтовується нетрадиційна точка зору, згідно з якою додаткові ознаки суб'єкта злочину не завжди перетворюють його із загального на спеціальний, адже і за наявності додаткових ознак, причому прямо передбачених в законі, суб'єкт може залишатися загальним. Зокрема, В. М. Куц доводить, що крім загального та спеціального суб'єкта існує також загальний суб'єкт із додатковими ознаками. Згідно з цією позицією загальний суб'єкт – це та особа, котра вчиняє діяння, заборонене кримінальним законом взагалі, в принципі. Ніхто з фізичних осудних осіб, що досягли віку кримінальної відповідальності, не повинен їх вчиняти під страхом кримінального покарання. Скоюючи таке діяння, суб'єкт порушує загальну кримінально-правову заборону. Цей суб'єкт вільний від будь-яких кримінально значущих ознак, крім вказаних. Спеціальний же суб'єкт – «це той, хто скоює діяння, котре заборонене не для всіх без винятку осіб, а лише для певної їх категорії, до якої ця особа належить» [2, с. 22].

Дійсно, відповідно до ч. 2 ст. 18 КК України спеціальним суб'єктом злочину визнається фізична осудна особа, що вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа (підкреслено мною – Д.К.).

Нагадаємо, що у початковій редакції ст. 131 КК України 1960 року мова йшла про «порушення таємниці листування, вчинене посадовою особою...». Таким чином, вчинити цей злочин міг лише спеціальний суб'єкт, тобто особа, яка була зобов'язана через своє службове положення зберігати таємницю листування громадян. Кримінальна відповідальність приватних осіб, які вчинили таке порушення, передбачена не була. Тільки у 1983 році з метою вдосконалення кримінального законодавства Української РСР ст. 131 була викладена у новій редакції, яка передбачала у якості суб'єкта даного злочину будь-яку фізичну осудну особу, яка досягла шістнадцяти років.

Далі зауважимо, що службова особа, військовослужбовець

та інші визнаються спеціальними суб'єктами не взагалі, а стосовно лише відповідної групи злочинів – злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, або військових злочинів і т. ін. Ці суб'єкти порушують не загальну, а спеціальну кримінально-правову заборону, яка тільки їм й адресується. Особа, наділена лише обов'язковими ознаками суб'єкта, самостійно порушити спеціальну заборону не зможе. Вона може лише виступити у ролі співучасника у злочині, що вчинює спеціальний суб'єкт. Особа ж, що має ознаки і спеціального суб'єкта, у разі порушення загальної заборони буде нести відповідальність як загальний суб'єкт злочину [2, с. 22].

З цього приводу необхідно погодитися з позицією А. М. Орлеана, який зазначає, що «немає сенсу вести мову про спеціальний суб'єкт у кваліфікованих складах злочинів. Доцільніше визнати спеціальними суб'єктів лише тих злочинів, притягнення до відповідальності за які осіб, що мають тільки ознаки загального суб'єкта, є неможливим (завідомо незаконні затримання, привід або арешт, халатність, розголошення державної таємниці тощо). Лише в цьому випадку назва суб'єкта спеціальним буде себе виправдовувати. Крім того, наведене розуміння спеціального суб'єкта більше, ніж традиційне, відповідає поняттю спеціального суб'єкта, наведеному у ч. 2 ст. 18 КК, де сказано, що спеціальний суб'єкт є тільки у злочині, суб'єктом якого може бути лише певна особа» [1 с. 141-142].

Різновидом загального суб'єкту злочину В. М. Куц визнає загальний суб'єкт із додатковими ознаками, під яким розуміє «суб'єкт, котрий має поряд з обов'язковими і додаткові ознаки, передбачені кримінальним законом, але вони не перетворюють його в спеціального суб'єкта, оскільки порушується не спеціальна, «вузька» заборона, а загальна, обов'язкова для всіх: не вбий, не вкради і т. ін.» [2, с. 23]. Якщо застосувати цю позицію до порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, то слід констатувати, що оскільки заборона на таке порушення є загальною, то і суб'єкт цього злочину в усіх без винятку випадках загальний. Проте, оскільки ч. 2 ст. 163 КК України передбачає додаткові ознаки суб'єкта злочину, то і суб'єкт у даному випадку буде загальним із додатковими ознаками.

Так, на наш погляд, у якості додаткових ознак суб'єкта, в цих випадках, необхідно визнавати осіб двох категорій.

До першої категорії слід віднести службових осіб, які вчиняють злочин з використанням службового становища, наприклад, такими особами можуть бути директор поштово-телеграфної установи або відділення зв'язку, співробітник правоохоронних органів, який знімає інформацію з каналів зв'язку з порушенням законних підстав, а також службові особи інших установ, підприємств та організацій, які за своїм службовим становищем зобов'язані зберігати таємницю листування, телефонних розмов, телеграфних або інших повідомлень.

До другої ж категорії відносяться особи, які не підпадають під ознаки службової особи, однак за родом своєї професійної діяльності мають доступ до інформації, яка міститься у кореспонденції інших осіб, або до матеріальних носіїв такої кореспонденції та, відповідно, зобов'язані зберігати таємницю листування, телефонних розмов, телеграфних або інших повідомлень. Так, безпосередньо до другої категорії можна віднести листонош, технічних робітників відділень зв'язку тощо, які використовуючи своє професійне становище, вчиняють порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер.

Отже, погоджуючись з поглядами В. М. Куца та А. М. Орлеана, вважаємо, що суб'єктом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 163 КК України, може бути загальний суб'єкт, тобто фізична осудна особа, яка до моменту вчинення цього злочину досягла 16-річного віку. У тому ж разі, коли на певну особу покладений спеціальний обов'язок зберігати таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, однак вона вчиняє таке порушення, її дії необхідно визнавати більш суспільно небезпечними і кваліфікувати за ч. 2 ст. 163 КК України, як злочин вчинений загальним суб'єктом із додатковими ознаками. Під такими ознаками треба розуміти службове становище суб'єкта цього злочину та виконувані професійні обов'язки, що надають такій особі доступ до кореспонденції.

Перспективним напрямом обраної проблематики є проведення більш детальної кримінально-правової характеристики складу злочину, передбаченого ст. 163 КК України, та внесення науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на вдосконалення кримінально-правових норм щодо охорони таємниці кореспонденції та приватного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Орлеан А. М. Кримінально-правова характеристика торгівлі людьми : монографія / А. М. Орлеан. – Х. : СІМ, 2005. – 180 с.
2. Куц В. М. Теоретико-прикладні аспекти проблеми суб'єкта злочину / В. М. Куц // Вісник університету внутрішніх справ. – 1996. – № 1. – С. 17–23.
3. СБУ викрила комерційну охоронну структуру // Урядовий кур'єр. – 2007. – № 89. – С. 4.
4. Новый Уголовный кодекс Франции / [науч. ред. Н. Ф. Кузнецова, Э. Ф. Побегайло ; пер. М. Б. Гарф, М. В. Щорс, Н. Е. Крылова]. – М. : Изд. «Юридический колледж МГУ», 1993. – 212 с.
5. Уголовный кодекс Литовской Республики / [науч. ред. В. Павилониса ; предисл. Н. И. Мацнева ; пер. с лит. В. П. Казанскене]. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2003. – 470 с.
6. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [4-те вид., переробл. і допов.]. – Х. : Право, 2010. – 456 с.
7. Кримінальне право України. (Загальна частина) : підручник / [А. М. Бабенко, Ю. А. Вапсва, В. К. Гришук та ін.]; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Х. : Вид-во ХНУВС, 2011. – 378 с.
8. Уголовный кодекс ФРГ / [пер. с нем. и предисл. А. В. Серебренникова]. – М. : ИКД «Зерцало-М», 2001. – 208 с.
9. Коржанський М. Й. Кримінальне право України. Частина загальна : курс лекцій / М. Й. Коржанський. – К. : Наукова думка та Українська видавнича група, 1996. – 336 с.
10. Устименко В. В. Специальный субъект преступления / В. В. Устименко. – Х. : Выща шк. Изд-во при ХГУ, 1989. – 104 с.

Стаття надійшла до редакції 11.07.2014
